

OULU, LINNANSAARI

Oulun linnan porttivallin tarkastuskaivaus 1.7.2008 – alustava raportti 2.7.2008 – Mika Sarkkinen Lisä Oulun linnan porttivallin koekaivauksen 9.-12.6.2008 alustavaan raporttiin 19.6.2008

Tarkastuskaivausten tausta

Kesäkuussa tehtiin Oulun linnan porttivalliin koekaivauksia. Alustava raportti saatiin valmiiksi 19.6.2008 ja se toimitettiin Museovirastoon Selja Flinkille sekä Oulun kaupungin suunnitteluhortonomille Merja Kaikkoselle. Korjaussuunnitelmaa tekevä Johanna Nordman Museovirastosta ja Henri Mannari Rakennuskorjaus MaKi Oy:stä kävivät paikalla 30.6.2008. Korjaussuunnitelman pohjaksi tehdyn tarkastuksen aikana kiinnitettiin huomiota lähinnä muurin rakenteeseen ja sen uusittaviin kohtiin. Tuolloin nousi esiin kysymys siitä mihin asti porttikäytävä todellisudessa on jatkunut vallin ulkoreunalla. Tämän selvittämiseksi katsottiin tarvittavaksi pienimuotoinen koekaivaus porttikäytävän molempien ulkopäiden kohdalla. Tutkimuslupa saatiin puhelimitse Museoviraston Marianna Niukkaselta 30.6. Koekaivauksen toteutti allekirjoittanut 1.7.2008.

Portin ulkopään länsipuoliset havainnot.

Koekaivu aloitettiin mittaamalla läntisen käytäväseinän sisäpuolisesta päästä eli muurin sisäpäässä olevan polvekkeen sisäpihan puoleisesta poikkimuurin reunasta kirjallisten tietojen mukainen porttikäytävän pituus eli 14,15 metriä (24 kyynärää, kirjallisuudesta lähemmin ks. aiemman koekaivauksen raportti, kohta Tulkintaa) käytäväseinän suuntaisesti. Tämän jälkeen kaivettiin mittapisteestä lukien välille 13,90 – 14,90 metriä noin puolenmetrin levyinen kaivanto, joka sijoitettiin niin, että se ulottui osin muurin käytäväreunan (itäreuna) yli käytävälle ja osin muurin kohdalle. Oletuksena oli, että paikalla tavoitettaisiin alkuperäinen pohjamaa samalla tavoin kuin saman muurin sisäpihan puoleisessa päässä. Kaivannon pohjoisluoteisessa päässä, noin kohdassa 13,90 – 14,15 tuli noin 20 cm syvyydessä esiin kookas kivi ja 40 cm syvyydessä laastia. Kiven alla tuntui ainakin 1 – 2 kookasta kiveä. Kivien lomassa oli hieman mm. samanlaista punertavaa hiekkaa, jota aiemman koekaivauksen aikana löytyi alimmasta ns. kivi-hiekkatäytekerroksesta. Kaivannon eteläosassa oli erikokoisia kiviä epämääräisessä järjestyksessä ja näiden välissä sekoittunutta maata, jonka joukossa oli myös savea. Kaivannon eteläpäättä kaivettiin vielä noin 20 cm alaspäin, kunnes kivet estivät kaivun alemmas. Alkuperäistä pohjamaata ei tavattu. Vaikutelmaksi jäi, että paikalla on vallin ulkoreunan ulkopuolelle ulottuva täytekerros/-kiveys. Metallipuikolla sondeerattaessa täytekerroksen voitiin todeta jatkuvan selvästi syvemmälle. Täyteesta tavattiin yksi luu.

Seuraavaksi kaivantoa laajennettiin kohti sisäpihaa avaamalla väli 13,30 – 13,90. Muurin nykyisen paikallaan ja näkyvässä olevan kiven ulkoreuna on noin kohdassa 13,30. Sen eteläpuolelta tavattiin laastia ja tiiltä heti pintamullan poiston jälkeen. Laasti-tiilitason yläpinta oli viitisen senttimetriä viereisen käytävän pintakiveyksen yläpuolella. Laasti-tiilikerros jatkui maanpinnan tasossa aina mittanauhan kohdalle 13,80 metriä asti, minkä jälkeen erottui profiilissa epämääräistä laastia ja tiiltä hieman selvemmin aina kohdalle noin 14,00 – 14,10 saakka. Mahdollisesti ensimmäisessä avauksessa kaivettiin tämän tason läpi ja laasti ja tiili havaittiin vasta hieman syvemmällä. Nämä syvemmällä olleet havainnot eivät kuitenkaan suoraan näyttäneet liittyvän ylempään, jokseenkin yhtenäiseen laasti-tiilitason.

Portin ulkopään itäpuoliset havainnot.

Portin itäpuolella kaivu tehtiin vastaavalla tavalla kuin länsipuolella. Tosin sillä erotuksella, että nyt kaivanto avattiin alun perin alkaen poistamalla maata viimeisen seinämäprofiilissa näkyvillä olleen kiven päältä alkaen kohdalla 12,80 metriä. Kiven uloin pää oli kohdassa noin 13,10 metriä. Mittauksen nollapisteenä oli itäpuolisen käytävän uloin sisäpihan puoleinen poikkimuurin sivu. Paikalle avatun alueen pituus oli 1,3 metriä, välillä 12,80 – 14,10 metriä. Leveys oli noin 50 cm käytävän pintakiveyksen reunasta sisälle valliin päin. Pintamullan poiston jälkeen paljastui edellistä selvempi ja yhtenäisempi kerros, jossa oli runsaasti laastia ja murentunutta tiiltä. Ainakin yksi tiilikivi paljastui vielä hahmollaan. Osa laastista oli osittain paljastetun kiven vierellä, sen itäpuolella, osa laasti-tiilikerroksesta jatkui aina kohdalle n. 13,70. Etenkin kiven itäpuolella oleva laasti antoi vaikutelmaa, että sen päällä olisi ollut itään kääntynyt kiveys. Lasti-tiilikerroksen jälkeen (etelään päin) oli sekoitettunutta maata, jossa muutamia pieniä kiviä. Paljastetun tason eteläreunalla oli modernin jalkakäytävän pinnoittamiseen käytettyä harmaata kivimurskaa. Länsireunaa rajasi porttikäytävän modernin pintakiveyksen reuna. Näkyvillä ollut uloin seinämäkivi ulottui noin 17-18 cm viereisen käytävän pinnan yläpuolelle. Hahmollaan ollut tiili oli noin 15 cm käytävän pintaa ylempänä, samoin muurikiven vierellä ollut laasti. Kokonaisuudessaan laasti-tiilikerros vietti loivasti etelään. On mahdollista, että sen uloin osa on tuhoutunut modernia käytävää tehtäessä. Toisaalta laasti-tiilitaso rajautui varsin selvästi kohdalla 13,70 ja sen ulkopuolella ollut täytemää ei vaikuttanut olleen kaivelun kohteena jalkakäytävää tehtäessä. Avatun kaivannon itäprofiilia kolottiin niin, että laasti-tiilikerroksen voitiin todeta olevan tällä kohtaa leveydeltään ainakin noin 70 cm. Mainitun kerroksen eteläreunalta sekoittuneesta maasta tavattiin yksi aterialuun kappale. Sen sijainti viittaisi siihen, ettei laasti-tiilitaso ole juuri ulommas jatkunut.

Havainnot portin ulkopäästä ja kivimuurista

Verrattaessa porttia ja nykyisen vallin suuntaa kiinnittyy huomio siihen, että itäinen vallinosa näyttäisi kääntyvän itäpäältä kohti etelää. Sen sijaan portin länsipuolisen vallin suunta on jokseenkin suorakulmaisesti kohti porttia. Läntisen portin uloimpien käytäväkivien kohdalla länsipuolisesta vallista ei sondeerattaessa tavattu sellaista yhtenäistä kiveystä, joka voitaisiin tulkita vallin ulkomuuriksi. Kookkaampia kiviä tuntui hieman sisempänä vallissa.

Itäisessä vallissa on lähellä porttia näkyvillä suhteellisen ehjää muurimaista kiveystä, jonka suunta ei kuitenkaan ole kohti portin nykyisin näkyvillä olevia uloimpia kiviä, vaan hieman taemmas/sisemmäs. Rinnettä sondeerattiin portin itäpuolelta noin 1,5 – 2 metrin päässä muurista, jolloin tavattiin kookkaalta tuntuva kiveystä. Paikalle tehtiin pieni kenttälapion levyinen koepisto, jolla poikkirinteen suunnassa oli pituutta noin 40 cm. Kuopan yläreunassa paljastui osa kookasta kiveä. Kun kuoppaa sondeerattiin alaspäin, oltiin tapaavinaan selvemmin kiveyksen reunaa arviolta noin tasolla 12,50. Yhtenäinen, yläosaltaan vain vähän sisäpihan suuntaan kallistuvaa kiveystä tuntui aina n. 80 cm syvyyteen eli arviolta lähes viereisen käytävän tasoon saakka. Paikka merkittiin väliaikaisesti sondilla ja sen päähän asetetulla työhanskalla. Linjaa tarkasteltaessa vaikutti siltä, että kyseinen kohta sopisi vallin länsiosan perussuuntaan ja vallin itäosassa esillä olevaan seinämämäiseen edellä mainittuun muurinkatkelmaan. Tämä linja on kuitenkin vähintään puolisen metriä (60 – 80 cm) taempaa kuin portin uloimmat kivet. Laasti-tiilikerrosten ulkoreunaan etäisyys on vielä suurempi.

Tulkintaa

Kummassakin nyt tehdyssä kaivannossa tavattiin vastaavantapaiset laasti-tiilitasot kuin aiemmin porttikäytävän luoteisen osan kulmauksessa tavattu tiilitaso. Nähdäkseni ne osoittavat, että vielä nykyisinkin paikallaan olevat käytävämuurin uloimmat ja alimmat kivet ovat alkuperäisillä paikoillaan. Näin meillä on tiedossa käytävän kivimuurien alkuperäinen pituus. Luonnonkivimuurin pituus on noin 13,30 metriä (läntinen muuri) – 13.10 metriä (itäinen muuri). Sisäpihan puolella läntisen muurin kulmauksesta tavattu tiilikkerros rajoittui kivimuurin kulmaan ja oli alaltaan n. 35 x 60-70 cm. Vallin ulkoreunan käytävän päistä tavattujen laasti-tiilikkerrosten ala ei nyt tehdyn kaivauksen aikana paljastunut kokonaisuudessaan. Pituutta niillä on vähintään 60 cm. Itäisemmällä on leveyttä ainakin noin 60 – 70 cm. Kun kyseessä ovat ilmeisesti jonkinlaiset porttirakennelmien sivuosien pohjat/perustukset, ne on luontevaa laskea mukaan käytävän kokonaispituuteen. Näin päästään varsin lähelle kirjallisten lähteiden ilmoittamaa 14,15 metriä. Nyt käytössä olevilla tiedoilla voitaisiin spekuloida sillä onko varsinainen muuri ollut hieman sisempänä kuin itse portti. Sinänsä se voisi olla mahdollista, mutta muurin pitkistä ulkosivuista ei toistaiseksi ole yksiselitteisen pitäviä havaintoja.

Lopuksi

Seinämien korjauksen kannalta merkittävintä on se, että porttiseinämien kivimuurien pituus saatiin selvitettyä. Korjauksessa voidaan mittana käyttää alinta paikallaan säilynyttä kivivarvia. Lisähavaintona saatiin se, että porttikäytävän molemmissa päissä on ollut jonkinlainen tiilirakenne.

Tarkastuskaivauksen lopuksi kumpikin käytävämuuri dokumentoitiin kuvaamalla nykykunnossaan. Kuvista kootut panoraamakoosteet toimitetaan tämän kertomuksen yhteydessä myös korjaussuunnitelman tekijälle. Samoin edellä kerrottua selventävät kuvataulut. Koska kaivukohteiden sijainti käy ilmi tästä raportista ja kuvista, ei erillistä karttaa tässä yhteydessä toimiteta. Myöhemmin sekä aiemman koekaivauksen että nyt tehdyn tarkastuskaivauksen tiedot, kuvat ja kartat kootaan asianmukaiseksi kertomukseksi.

Oulussa 2.7.2008

M. S.

Mika Sarkkinen
tutkija/PPM

Tiedoksi: Museovirasto/Johanna Nordman, Selja Flink, Marianna Niukkanen
Oulun kaupunki/Merja Kaikkonen

Liitteet: Kuvasivut 1- 4
Panoraamakuvat käytäväseinistä 1 - 2

kuva 1

Läntinen portinpieli peitettynä

Itäinen portinpieli avattuna

Kuvattu etelästä. M. Sarkkinen, PPM